

— zato je razumljivo, da morata čas in prostor svoje pravice slej ko prej tudi uveljaviti, v tem trenutku pa se razodene, da tisti apriorni smisel ni bil smisel za neko večno kvaliteto, marveč v resnici le smisel za svoj čas in svoj prostor in da zato ne more, razen s posebnim naporom, ne preko svojega časa in ne preko svojega prostora. Prostor in čas sta tako kar naenkrat pretrgala skrivnostno zvezo med objektom in subjektom, med idejo in človekom, med absolutno kvaliteto in njenim razlagalcem — in spet je treba »začeti« pri začetku.

IZPOVED LORENZA PEREZA

(Odlomek iz zgodovinske povesti Tema pokriva zemljo)

Jerzy Andrzejewski

Avtor ene od starih španskih kronik piše:

»V prvi polovici septembra leta Gospodovega tisoč štiristo osemindvetdesetega, se pravi v šestnajstem letu, kar je opravljal svoj uradni posel, svojega življenja pa dopolnil osemindeset let, je Velikega inkvizitorja obeh kraljestev, kastilskega in aragonskega, prečastitega očeta Tomaža Torquemado po prihodu v mesto Toledo telesna slabost priklenila na bolniško posteljo.

Sodobne, kar najverodostojnejše priče, predvsem pa najbližji zupnik Velikega inkvizitorja, sekretar Kraljevega inkvizicijskega sveta, častiti oče Diego Manente, dominikanec in kasneje inkvizitor Saragosse, v teh srečnih letih pa, ko ad maiorem Dei gloriam verno zapisujemo te besede o nedavnih zgodovinskih dogodivščinah, Veliki inkvizitor katoliškega kraljestva, soglasno zatrjujejo, da se je prečastiti oče kljub visoki starosti in kljub oslabelemu zdravju odločil vzeti nase napore potovanja iz Valladolida v Toledo zgolj zato, da bi osebno razsvetlil in v vsi jarki luči katoliške vere pokazal zamotano zadevo nekakšnega Lorenza Pereza, obrtnika iz Burgillosa.

Ce je tedaj tolikanj pobožni in znameniti mož pripisoval stvari toliko pomena, je pač tudi mi ne moremo odpraviti kar z nekaj besedami, saj bi se lahko izpostavili upravičenemu očitku, da se zaslepljeni od sijaja zunanjih videzov ženemo samo za slavnimi dogodki, z lahkomišelnim molkom pa gremo mimo vsega tistega, kar v manj imenitnih dogodivščinah pričuje o veličini neminljivih resnic. Posvetili bomo tedaj procesu Lorenza Pereza toliko besed, kolikor jih od nas terja naša služba v sladkih sponah svete vere.

Taisti Lorenzo Perez, možak osemintridesetih let, je bil v času, o katerem govorimo, vržen v ječo in postavljen pred Sveto sodišče v Toledo, in sicer zavoljo tega, ker je z brezsravno očitnostjo, značilno za zakrknjene heretike, razširjal brezbožne nazore, češ da ni nobenih hudičev, demonov in drugih peklenskih bitij, ki bi bila sposobna pridobiti si moč nad človeško dušo.

Ko je prečastiti oče Torquemada dobil v roke izpovedbe obtoženega, je menil, da ni le priporočljivo, temveč kar nujno potrebno stvar na

mestu in osebno raziskati, in dasiravno so mu, kakor zatrjujejo priče, ljudje iz najbližje okolice in celo njuni kraljevski veličanstvi odsvetovali tolikanj naporno potovanje, se je vendarle za to pot odločil. In ta njegova odločitev je primer požrtvovalnosti, s kakršno ne bi smel varčevati nihče od nas, če gre za stvar svete vere.

Po pričevanjih, ki smo jih zbrali in so z dovoljenjem cerkvene oblasti iz sodnih zapisnikov Svete inkvizicije tu zvesto prepisana, je zgoraj omenjeni Lorenzo Perez pred Svetim sodiščem izpovedal in priznal dobesedno naslednje:

— V svojem življenju, in to že od zgodnjih otroških let, sem izkusil toliko nesreč in bridkosti, da sem takrat, ko je bila moja zla sreča že čez vse mere sočutja vredna, v trenutku obupa poklical hudiča, naj mi v nesreči pomaga, v zameno pa sem mu ponudil svojo dušo. Klical sem nekajkrat, a zmeraj zaman. Hudič se ni prikazal. Pa sem se obrnil do nekega revnega človeka, ki je veljal za čarovnika. Ta mi je rekel, da me bo peljal k ženski, za čaranje bolj pripravi od njega; šel je namreč o njej glas po deželi, da se spremeni v črnega kozla in potem lahko v mesečnih nočeh zvablja mlade fante v samotne kraje, kjer se ti brezsravno do nagega slečejo, si natarejo telesa z izločki krote in krokarja ter se po njeni zaslugi tudi sami spremenijo v črne mrkače, nakar se skupaj udeležijo bogokletnega obreda, črna maša imenovanega. Šel sem torej k tisti ženski. Naročila mi je, naj tri dni po vrsti hodim na San Esteban, to je hrib nad vasjo, in naj kličem Luciferja z besedami: »Angel svetlobe!«, kar pa je bogokletstvo nasproti sveti Trojici in krščanski veri. Storil sem vse, kakor mi je ženska ukazala. Zagledal nisem ničesar. Tedaj mi je še svetovala, naj odvržem rožni venec in škapulir, ter še, naj z lastno krvjo napišem zadolžnico hudiču. In tudi to sem storil, a hudič se ni prikazal. Ko sem torej tako izčrpal vse možnosti, sem začel misliti: če bi hudiči bili in če bi bilo res, da se bojujejo za človeške duše, tedaj bi bila težko katera priložnost zanje lepša, kajti jaz sem bil zares nadvse iskreno želel svojo dušo prodati Luciferju.

Težko bi bilo dobremu kristjanu na tem mestu ne zaklicati: Vsemogočni Bog, ali je mogoče najti še bolj zanesljivo pričevanje, da so koga obsedli zli duhovi, kot je tole tu? Zares, hudičevo delo uspeva prav zategadelj, ker je obsedencu odvzeta sposobnost, da bi spoznal in razločil sovravnika.

Vendar pa je Satan, ki je z neukim obrtnikom počenjal tolikanj umetelne hudobije, moral kloniti pred pronicljivo modrostjo častitega očeta Velikega inkvizitorja.

Splošno znano je bilo, da je oče Torquemada le redko kdaj sam osebno preiskoval zaradi prestopkov zoper vero obtožene heretike, kajti pobožnost, široko teološko znanje in globoko poznavanje človeške nature — vse to je imelo v njem tako trdne temelje, da si je lahko ustvaril pravo sodbo o vsaki stvari že kar na osnovi obtožnice same. Malo kdo si je bil do takšne popolnosti kot on na jasnem, da lahko preobilica podrobnosti samo zamegli podobo greha, nadalje je bilo značilno za njegov

um tudi to, da ni pozabljal, kako še tako neznamenit greh nikoli ni osamljen, kako je tam, kjer se je rodil en greh, treba vedeti, da jih mora biti še več. V tem primeru pa je oče Torquemada odstopil od svojih navad: ne da bi se oziral na težki položaj svojega zdravja in ne da bi si hotel prihraniti veliki napor svojega uma, je osebno predsedoval Svetemu sodišču in sam zastabljal vprašanja, kajti hotel je kljub obtoženčevemu odporu priti resnici do dna.

Naša prvotna zamisel je bila, da bi s svojimi besedami povedali, kako je potekalo zasedanje Svetega tribunala, vendar smo bili o pravem času od svetega Duha razsvetljeni, naj se tistemu, kar je navdihnjeno z višjo modrostjo, ne ustavljammo z osebnimi ambicijami, ki pri tolikanj neenako odmerjenih močeh kaj lahko zdrsejo globoko navzdol, vse do najnižje duhovne revščine. Zatorej ostanimo v službi resnice in dajmo besedo njej sami.

Po nam dostopnih zapisnikih je Lorenzo Perez stopil pred Sveti sodišče dne osmega septembra tisoč štiristo osemindesetega leta. Navzoči so bili prečastiti oče Veliki inkvizitor, očetje inkvizitorji Svetega oficija v Toledu, častiti oče Diego Manente, sekretar Kraljevega inkvizicijskega sveta, in končno pisarja, brata dominikanca, po imenu Nicolas in Pascual.

Prečastiti oče Torquemada je spraševal, Lorenzo Perez pa je odgovarjal, kakor sledi:

T. — Obtoženi naj pove Svetemu sodišču o svojih grehih. Pripoveduje naj iskreno, ne da bi karkoli zamolčal.

P. — (molči)

T. — Ali obtoženi pozna obtožnico?

P. — Poznam, vaša milost.

T. — Ali obtoženi priznava svojo krivdo?

P. — Priznam, vaša milost, da sem klical hudiča, ki pa se ni prikazal.

T. — Nisem vprašal, koga je obtoženi klical, marveč, ali obtoženi priznava krivdo?

P. — Ne, vaša milost.

T. — Ali se ima obtoženi za kristjana?

P. — Da.

T. — Ali se obtoženi prišteva med ude rimskokatoliške cerkve?

P. — Da, vaša milost.

T. — Ali obtoženi pozna resnice, v katere morajo verniki po cerkvenem naročilu verovati?

P. — Vaša milost, če je hudič, zakaj pa si ni vzela moje duše, ko sem mu jo vendar prostovoljno ponujal?

T. — Vprašal sem, ali obtoženi pozna resnice, ki morajo verniki po naročilu Cerkve verovati vanje?

P. — Preprost človek sem, vaša milost.

T. — Obtoženi je izpovedal, da ne veruje v bivanje Satana in hudičev. Ali obtoženi vztraja pri tej izpovedi?

P. — Prisegam, vaša milost, da hudič resnično ni prišel po mojo dušo.

- T. — Torej obtoženi vztraja pri svoji izpovedi?
- P. — Da, vaša milost.
- T. — Obtoženi je malo prej rekel, da je preprost človek.
- P. — Saj tudi sem, vaša milost.
- T. — Tedaj obtoženčeva trditev, da Satana ni, ne temelji na študiju?
- P. — Ne, vaša milost.
- T. — Na kaj potemtakem obtoženi opira to svojo trditev?
- P. — Vaša milost, prisegam, da je vse resnica, kar sem povedal. Ničesar nisem zamolčal.
- T. — Naj obtoženec pazi. Vprašujem, na kaj opira obtoženec svojo trditev, da Satana ni in da peklenska bitja nimajo pogubnega vpliva na človeške duše.
- P. — (molči)
- T. — Obtoženi se sklicuje na svoje izkušnje. Torej je obtoženemu morda zdrava pamet narekovala prepričanje, da Satana ni?
- P. — Tako je, vaša milost.
- T. — Sveto sodišče v duhu nauka svete Cerkve veruje v bivanje Satana in v njegov pogubni vpliv na človeške duše. Ali obtoženec meni, da Sveto sodišče nima zdrave pameti?
- P. — (molči)
- T. — Zakaj obtoženi ne odgovori?
- P. — Ne vem, vaša milost. To presega moj razum. Vem samo to, da sem hudiča klical, da sem mu hotel prodati svojo dušo in da se ni prikazal — da ga torej bržčas ni.
- T. — Ali po mnenju obtoženega na svetu je zlo?
- P. — O, je, vaša milost! Veliko ga je.
- T. — Je obtoženi v svojem življenju skusil zlo?
- P. — Samo zlo, vaša milost, samo zlo sem skusil, ničesar drugega.
- T. — Ali obtoženi še naprej vztraja pri svoji trditvi, da Satana ni?
- P. — Če bi bil, vaša milost...
- T. — Vprašal sem: ali obtoženi vztraja pri svoji trditvi, da Satana ni?
- P. — Vztrajam, vaša milost.
- T. — Če torej Satana ni, kdo je tedaj po mnenju obtoženega povzročitelj zla na zemlji?
- P. — (molči)
- T. — Ali obtoženi veruje v Boga, Stvarnika nebes in zemlje?
- P. — Kako bi mogel ne verovati, vaša milost?
- T. — Je torej po mnenju obtoženega vsemogočni Bog ustvaril zlo na zemlji?
- P. — Tega nikoli nisem rekel, vaša milost, prisegam, da nisem.
- T. — Ali obtoženi še naprej vzdržuje svojo trditev, da Satana ni?
- P. — Vaša milost, če se ni prikazal...
- T. — Je Satan ali ga ni?
- P. — Vaša milost, Bog ni ustvaril zla.
- T. — Sveto sodišče izraža pripravljenost verjeti obtoženemu, da se iskreno odpoveduje svoji bogokletni misli, po kateri bi Bog lahko ustvaril zlo na zemlji.

P. — Hvala, vaša milost.
T. — Čigav podložnik je obtoženi?
P. — (molči)
T. — Je podložnik Njunih katoliških veličanstev kralja Ferdinanda in kraljice Izabele?

P. — Da, vaša milost.
T. — Kdo v Katoliškem kraljestvu predstavlja zakone?
P. — (molči)
T. — Kraljevska Majestas?
P. — Da, vaša milost.
T. — In kdo še?
P. — (molči)
T. — Katoliška Cerkev?
P. — Da, vaša milost.
T. — Obtoženi je izpovedal, da po njegovem kar najbolj zavestnem spoznanju vse zakone v Katoliškem kraljestvu postavlja in predstavlja kraljevska Majestas in katoliška Cerkev. Ali obtoženi to potrjuje?

P. — Da, vaša milost.
T. — Sveto sodišče ugotavlja, da je obtoženi v luči svojih dosedanjih izpovedi in nazorov javno izpričal svoj punt zoper najvišjo posvetno in duhovno oblast.

P. — Vaša milost, jaz puntar? Nisem puntar!
T. — Sveto sodišče se opira na obtoženčeve izpovedi in v tem hipu odklanja njegovo zgolj besedno zanikovanje. Je obtoženi izrekel trditev, da je na zemlji zlo? Je obtoženi priznal, da je sam skusil veliko zla?

P. — Da, vaša milost, to sem rekel.
T. — Po sodbi obtoženega povzročitelj zla ni Satan, zakaj po besedah obtoženega Satana ni. Tudi vsemogočnega Boga obtoženi za zlo na zemlji ni obdolžil. Potemtakem — kdo po obtoženčevi presoji more biti povzročitelj zla, če ne tisti, ki postavljajo in predstavljajo zakon?

P. — (molči)
T. — Sveto sodišče ugotavlja, da je tu prisotni Perez, obtožen težkega greha herezije in neposlušnosti načelom katoliške vere, med preiskavo izpričal posebno puntarsko misel, ko je trdil, da sta za zlo, ki na zemlji je, edino in izključno odgovorni posvetna in duhovska oblast.

P. — Vaša milost, prisegam, da nisem nikoli tako mislil.
T. — Se pravi, da Sveto sodišče laže?
P. — (molči)
T. — Z očitkom, da Sveto sodišče laže, obtoženi potrjuje prejšnje izpovedi o svojih puntarskih zamislih.

P. — Vaša milost, priznam!
T. — Kaj priznava obtoženi?
P. — Na krivo pot sem zašel, vaša milost, zapeljati sem se dal svoji neumnosti in nevednosti, vendar prisegam, da nisem puntar in da nikoli nisem bil. Verujem, da Satan je in da je od njega vse zlo.

T. — Sveto sodišče nima nobenega razloga, da bi verjelo v iskrenost te izpovedi. Ali obtoženi ve, da se punt zoper kraljevsko Majestas kaznuje s smrtjo?

P. — Vem, vaša milost, ampak jaz nisem upornik. Saj sem zašel na krivo pot, priznam. To je moj veliki greh. Verujem v Satana in izvor vsega zla je Satan.

T. — Sveto sodišče ne more obtoženemu verjeti, ker njegova sedanja izpoved ne prihaja toliko iz resničnega in iskrenega kesanja, kolikor iz zavesti o kazni, ki ga čaka. Samo eno lahko obtoženega reši: če izpove Svetemu sodišču vso resnico.

P. — Sveti Bog, saj govorim resnico.

T. — Obtoženi naj se neha bati. Sveto sodišče je zato tu, da tiste, ki blodijo, vrača na pravo pot. Sveto sodišče pa obtoženega žal ne more rešiti, če se obtoženi sam rešiti noče. Naj obtoženi prizna vso resnico.

P. — To hočem, vaša milost.

T. — Brezmejno je odpuščanje milosti božje. Obtoženec naj pove Svetemu sodišču imena in priimke ljudi, ki je z njimi koval zaroto proti Njunemu kraljevskemu Veličanstvu in proti Cerkvi.

P. — Bog!

T. — Pripominjam obtoženemu, da klicanje božjega imena ni tista izpoved, ki nanjo potrpežljivo čaka Sveto sodišče.

P. — Vaša milost, blagorodni očetje, nikoli nisem imel opraviti z nobeno zaroto.

T. — Naj obtoženi poseže v svoj spomin.

P. — Prisegam, da nisem nikdar koval zarote, preprost človek sem. Kaj hočete od mene?

T. — Resnico.

P. — Satan je izvor zla.

T. — Kdo je bil poleg obtoženega še član zarotniške združbe proti Njunemu kraljevskemu Veličanstvu?

P. — Jaz nisem bil član nobene zarotniške združbe, vaša milost. Rotim vas, verjemite mi. Motil sem se, Satan me je obsedel, samo on me je zamotal v vse to.

T. — Sveto sodišče, ki ga vodi samo skrb za obtoženčevo dušo, obtožencu to rado verjame.

P. — Hvala, vaša milost.

T. — Vendar pa mora obtoženec najprej to svojo izpoved dokazati.

P. — Ne razumem, vaša milost.

T. — Obtoženi trdi, da ni gojil nikakšnih puntarskih misli in da ni bil član nobene skupine, ki bi pripravljala zaroto zoper posvetno in duhovno oblast. Kakšne dokaze ima obtoženec za to?

P. — Nedoržen sem, vaša milost!

T. — Naj tedaj obtoženec predloži dokaze svoje nedolžnosti!

P. — Vaša milost, prisegam, da se mi v vsem mojem življenju niti za en hip ni porodila kakršnakoli puntarska misel.

T. — Malo prej je obtoženi prostovoljno izpovedal, da je najvišja državna in cerkvena oblast kriva zla, ki se je tako obilno razpaslo na zemlji.

P. — Satan me je obsedel, vaša milost.

T. — Še enkrat ponavljam obtoženemu, da Sveto sodišče ničesar tako ne želi kakor to, da bi obtoženemu verjelo. Naj tedaj obtoženi v skrbi za zveličanje svoje duše Svetemu sodišču dokaže, da resnično nikdar ni gojil puntarskih misli ter nikdar ni bil član zarotniške združbe.

P. — Pri trpljenju Gospoda našega Jezusa Kristusa prisegam, da sem nedolžen.

T. — Je to edini dokaz nedolžnosti, ki ga obtoženec želi navesti?

P. — Kaj morem več, vaša milost?

T. — Na to vprašanje mora obtoženec odgovoriti sam.

P. — (molči)

T. — Ali obtoženčev molk pomeni, da obtoženec Svetemu sodišču odreka prepričevalne dokaze za svojo nedolžnost?

P. — Ne odrekam, vaša milost, a menda edini Bog sam lahko priča o moji nedolžnosti.

T. — Sveto sodišče z obžalovanjem ugotavlja, da obtoženi kljub večkratnemu pozivu trdovratno odreka dokaze o tem, da ni nikdar gojil uporniške misli do posvetne in duhovne oblasti ter da ni pripadal zarotniški skupini, ki bi ji bil cilj nasilna zrušitev v Kraljestvu vladajočega reda. Tako tedaj obtoženi sam na kar najočitnejši način pričuje o svojih krivdah. Kakor je splošno znano, je smoter in namen vsakršnih zakonitosti, ki jih postavlja kraljevsko Veličanstvo, časna blaginja vseh podložnikov, medtem ko pa je sveti Cerкви naš Gospod Jezus Kristus zaupal skrb za zveličanje človeških duš. S posebno vztrajno prevratno mislijo skuša obtoženi nasilno porušiti ta naravni in nadnaravni red s tem, da obema pripisuje krivdo za vse hudo na zemlji. Kljub temu pa Sveto sodišče noče opustiti svoje skrbi za obtoženčevo dušo ter še enkrat ponavlja svoj poskus: naj obtoženi izpove vso resnico. Kot je pri prvem zaslišanju obtoženi sam povedal, mu ni bilo žal moči in naporov, ko si je prizadeval priklicati Satana. Ali obtoženi to potrjuje?

P. — Potrjujem, vaša milost, hodil sem k tisti ženski, ki je bila na glasu, da zna čarati, ker sem čisto zares hotel prodati svojo dušo.

T. — In pozneje, ko se je obtoženi že navzel prepričanja, češ da Satana ni, komu je obtoženi zaupal svoje dvome?

P. — Tega se ne spominjam več, vaša milost.

T. — Se pravi, da je obtoženi s tako velikim številom ljudi govoril o tej stvari?

P. — (molči)

T. — Sveti tribunal verjame obtoženčevim besedam, da ga je res v tem hipu spomin pustil na cedilu. Sveto sodišče pa želi obtoženemu pomagati in mu dati toliko časa, da bo lahko stvar premislil, zato odreja, da se bo preiskava nadaljevala jutri.

Naslednji dan, devetega septembra, je Lorenzo Perez pred istim Svetim sodiščem kakor prej izpovedal naslednje:

T. — Sveto sodišče nadaljuje preiskavo proti Lorenzu Perezu, obtoženemu, da je razširjal cerkvenemu nauku nasprotno nazore in sodeloval v širokem zarotniškem delu za nasilno zrušitev posvetne in duhovske oblasti v Katoliškem kraljestvu. Ali obtoženi hoče svojim dosedanjim izpovedbam še kaj dodati in jih dopolniti?

P. — Hočem, vaša milost.

T. — Sveto sodišče posluša obtoženca.

P. — Vašo milost, častiti očetje, zahvalim, da ste mi tu dali edino in poslednjo priložnost ne toliko za to, da bi izbrisal svoje težke pregrehe, kolikor za to, da jih lahko osvetlim v jarki luči in razkažem v vsej njihovi pošastni razsežnosti. Ko bi molitev tolikanj grešnega človeka, kakor sem jaz, lahko pri Bogu kaj zalegla, bi prav gotovo molil za vas, častiti očetje, kajti vi ste bili tisti, ki ste, čeprav sem tako globoko padel ter tako daleč zabredel v blato, iztegnili k meni svojo roko, da bi mi pomagali in olajšali doumeti moje nizkotne zločine. Ker pa vem, da ne smem skruniti božjega prestola s svojim nevrednim glasom, se moram vendar za opozorilo vsem tistim, ki bi se imeli kdaj kakor jaz pogrezniti v temine zla, z vsem kesanjem in pokoro izpovedati o svojih grehih. Resnično, veliko težav in bridkosti sem užil v svojem življenju in vendar sem — namesto brezmejnega zaupanja v usmiljenje božje in namesto skromnosti duha, ki tiho sprejema svojo usodo in si pred vsem drugim prizadeva le za zveličanje svoje duše — od domišljavosti in napuha prevzet nizkotno potrgal svoje zveze s cerkvenimi nauki, sebe vzdignil nad edino resnico ter s prej navedenimi upornimi mislimi omadeževan in zastrupljen začel iskati zvezo s Satanom, pri tem pa nisem sprevidel, kako sem se odtrgal od občestva vernikov in kako sem suženjsko vdan svojim bogokletnim mislim že zdavnaj plen v večnih krempljih zavratnega sovražnika. Zdaj doumevam, prečastiti očetje, da se Satanu na moje pozive ni bilo treba več oglašati, ker sem se bil prostovoljno že predal v njegove roke. Vendar mojih krivd s tem še ni konec. Z vsemi mogočimi lažmi, ovinki in vijugami sem doslej poskušal najti rešitev za sebe, zdaj pa, po vaši zaslugi, častiti očetje, razsvetljen — vidim, da mi samo brezmejno iskreno priznanje resnice lahko prinese rešitev, edino zame možno rešitev, to je, da sprejmem kazen, ki sem si jo po vseh človeških in božjih merilih zaslužil. Ko sem se enkrat prepustil Satanu, sem lahko odtod nadaljeval samo po hudičevih poteh, kajti če sem se pregrešil enkrat, sem moral potem samo še padati čedalje globlje v zločine. Sam že v Satanovih rokah — sem razširjal nečiste misli in nazore, češ da njega ni in ni človeškim dušam nevaren, skratka, sejal sem zmedo in pohujšanje v človeške umove, spodkopaval sem načela svete vere, resnico postavljaj na laž. Vendar zdaj, ko sem si v svesti nenasitne lakomnosti zla, vidim, da mi tudi to ni bilo dovolj, kajti v ognju zveze, sklenjene s hudičevimi močmi, me je želja delati zlo prevzela vsega do poslednjega vlakna. Zapredel sem se v čedalje večje sovraštvo do dobrega in nič več nisem pomnil, za kaj vse bi jaz, ubogi črv, moral biti hvaležen kraljevskemu Veličanstvu in Cerkvi, pa sem iz teh vzrokov stopil na pot očitnega upora proti oblastem Kraljestva. Tako sem se približal podobi zločinca, ki je že

brez vsakršne časti in vere in ki vzdigne svojo bogoskrunsko roko nad rodnega očeta in rodno mater. Obtežen tedaj s tolikanj grozljivimi zločini — nisem vreden, častiti očetje, nikakega usmiljenja, in če vas le za kaj smem prositi, tedaj vas rotim, dajte mi kar najstrožjo kazen, ki bo meni samemu pomagala očistiti se grehov, ki pa bo tudi vsem živim pravično zadoščenje za vse zlo, ki sem ga bil povzročil.

T. — Ali obtoženi lahko navede imena ljudi, ki jih je pritegnil k zaroti?

P. — Da, vaša milost, pripravljen sem navesti imena vseh, ki so se potem, ko sem jih jaz poučil, pridružili temu zločinskemu podjetju, saj samo in edino tako lahko rešim njihove duše večnega pogubljenja.

T. — Sveto sodišče poslušaj obtoženega.

Register zločincev, ki ga je razglasil Lorenzo Perez, navaja nekaj deset ljudi, mož, mladeničev in žensk, doma iz Burgillosa samega ali iz njegove okolice, in zatorej se nam zdi, da ni nujno potrebno tu naštevati njihova imena, kajti o pomembnosti stvari same priča bolj njihovo število kakor pa posamezna imena, ki že včeraj niso veliko povedala, danes pa povedo še manj.

Samo eno od imen razkrinkanih upornikov je primerno, da ga povemo za pouk, namreč osramočeno ime duhovnika Miguela Vargasa, župnika v Burgillosu. Bil je spovednik Lorenza Pereza in je pri izpolnjevanju svojih dolžnosti izpričal prav graje in kazni vredno slepoto, pomanjkanje budnosti spričo zla pa tolikšno, da ne zasluži nič manjše graje od slepote same.

Zadeva Lorenza Pereza, ki jo je častiti oče Veliki inkvizitor tako do globin raziskal in ji prišel do zadnjih korenin, je kljub temu, da se je dogajala samo med navadnimi ljudmi, vendarle posebno zgovorno pričevanje o tem, do kako težkih zločinov mora pripeljati vsakršno oddaljevanje od temeljnih verskih resnic. Od vseh strani nas obkrožajo prevratne hudičeve moči in nestrpno prežijo, kdaj bodo iz vsake človekove slabosti, predvsem pa iz nebrzdanega napuha njegovega duha izvlekle korist zase. Ta solzna dolina je veliko bojno polje in velik je boj, toda ena je resnica, ki je bila razodeta človeškemu rodu, in če smo okrog nje zbrani in njej služimo, lahko govorimo o nezlomljivi veri, da bodo zidovi Nebeške trdnjave zdržali vsakršno oblego, sovražnik pa bo v svoji brezmočni hudobi doživel dokončni poraz.

Da pa povemo do kraja o procesu Lorenza Pereza, smo kot kronisti dolžni dodati, da so se že v mesecu marcu in na svetega Jožefa dan vsi pobožni prebivalci mesta Toleda lahko udeležili imenitne slavnosti, ko so upornika in heretika Lorenza Pereza skupaj s številnimi sokrivci zločina izročili očiščujočim plamenom. Tisti, ki so jih težila manjša hudodelstva, so dobili tudi manj stroge kazni; obsojeni so bili za mnogo let na galeje ali cerkveno pokoro in denarne globe — v vsakem primeru pa na izgubo časti in na prepoved izvrševanja uradnih služb vse do tretjega rodu.

Kakor pa smo veseli tako popolne zmage pravičnosti, si vendar ne moremo kaj, da ne bi izrazili obžalovanja, ker tisti, ki si je pridobil tako

odločilne zasluge za razjasnitev resnice, ni uzrl njenega končnega triumfalnega pohoda.

Naslednjega dne po samoobtožbi Lorenza Pereza pred Svetim sodiščem je častiti oče Torquemada težko obnemogel, in čeravno so zdravniki in vsi iz najbližjega spremstva skrivali pred njim resnost položaja, je vendar sam pod vtisom nezmotljive slutnje bližnje smrti zaželel, da bi izročil svojega duha Bogu v rodni Avili. Nihče se ni drznil ugovarjati tej želji umirajočega.

Zategadelj je trinajstega septembra leta Gospodovega tisoč štiristo osemindesetega zjutraj sprevod služabnikov in spremstva Velikega inkvizitorja, potem ko so bolniku zagotovili kar najudobnejše okoliščine potovanja, zapustil mesto Toledo, da bi bil častitemu očetu ob strani na njegovem poslednjem potovanju po zemlji.«

Prevedel Uroš Kraigher

IZ ČASOV NAŠE MODERNE*

Po Župančičevih pismih Ivanu Prijatelju iz 1907—1910

Alfonz Gspan

(Konec)

12

8. marca 1909. — Pismo na 4 straneh (12 × 23,5 cm). Na kuverti naslov kakor številka 6. — Poštni žig: Bregenz 8. III. 08. Na hrbtni strani: O. Ž. Bregenz, Römerstr. 30. — NUK, Ms 1137, št. 11.

Dragi Ivane!

Hvala Ti lepa, ne za slavljenje, ampak, da si me približal našim ljudem. Ali je došel moj telegram? In — ali bi bilo umestno, da ga natisnem v »Zvonu« tako

Kdor me slaviš,
sva že navskriž;
kdor hodiš za menoj,
ti nisi moj;
kdor iščeš lastnih ciljev in cest,
ti meni, jaz sem tebi zvest.

Zadnja dva verza sta bila samo ad hoc, zato jih ni več treba. Nisem kmečka nevesta, a tudi trobil nebi rad svojih uspehov v svet — zato, kako misliš: namreč, ali bi bili »Slovenijani« s tem zadovoljni ali ne?

Jaz živim tako naprej. Mislim, da izdam že letos knjižico epigramov in polemičnih pesmi. S Schwentnerjem sva se spravila — za oba je bolje tako. »Narodov« bojkot pa je uprav barbarski. Za inserat si

* Objavljamo zadnji del korespondence iz zapuščine dr. Ivana Prijatelja. Prvi del tega gradiva smo priobčili v lanski *Sodobnosti* v št. 8—9, 10.

Ured.